NICOLAE STOICA DE HAȚEG, UN CĂRTURAR DE SEAMĂ ÎN SECOLUL AL XVIII-LEA

Lizica PAPOIU

Cronicarul bănățean Nicolae Stoica de Hațeg s-a născut în 1751, la Mehadia; școala o urmează în satul natal, apoi la Timișoara. Bogata și frămîntata sa viață, de dascăl și preot militar, i-a oferit un larg material pentru scrierile sale: „Cronica Banatului", „Scurtă istorie a războiului din 1788—1791", „Cronica districtului Mehadiei", „Cartea de mină a dascălilor", etc.

În lucrarea „Cronica districtului Mehadiei"[1], scrisă în limba germană, în 1829, cuprinzînd date geografice și istorice legate de districtul Mehadia de la daci și romani pînă la războiul austro-turc din 1788—1791, găsim date interesante despre o altă latură a preocupărilor cronicarului, aceea de pasionat colecționar de antichități. El a strîns cu grijă numeroase statui, inscripții și mai ales monede pe care le primea în dar sau le cumpăra. Mai mult chiar, uneori aflînd de unele descoperiri întîmplătoare, cerceta singur, făcînd descoperiri arheologice. Așa s-a întîmplat la Plugova[2] (Praetorium), unul din locurile de staționare ale Cohortei a III-a Dalmatorum Pia Fidelis, la Svinița și Petnic[3], despre care a amintit apoi în lucrările sale. Astfel, în „Cronica Banatului", cap. 1, „Imperiul roman", p. 77, după ce amintește de soarta tristă a poetului latin Ovidiu, notează: „*Aicea, din sus de Mehadia noastră, cale de doo ceasuri, la satul Petnic, acuma an 1808, doo pietri mari, cioplite, icoane, statue lucrate, la cîmp în peasăc bine conservate aflîndu-să, acolo parohul mie spunîndu-mi și văzîndu-le eu, comandirender-gheneralului Petru baron Duca am înștiințat și amîndoi la Petnic ne-am dus, unde văzîndu-le jos leterile cetirăm așa*: **/om ante seius Caius, pro salute sua et sourum. VI. leg. p....**"

De asemenea, precizînd momentul părăsirii Daciei de către romani, (cap. 2 Imperiul bizantin, p. 87), oferă dovada viețuirii în continuare a populației autohtone daco-romane pe teritoriul țării noastre și unele descoperiri întîmplătoare, dar revelatoare: „*Și cărămizi acuma la satul Bozovici, sus în munți aflară, șanțuri, ziduri nemaiștiute. În Teregova or aflat fer lung de plug, o palmă de lung, pentru țapi. La Plavicioviță un om, în munții lor, tăind un gorun mare... în mijlocul geămenii un cosor de vine de fer au aflat. De acestea nu numai aicea în munți, ce și în Valahia, Moldova și în Ardeal să află*". Cu ocazia reamenajării băilor de la Mehadia (Băile Herculane), adună cu grijă toate aceste materiale; acasă, la Mehadia organizează un mic muzeu, care atrăgea pe „*Toți oaspeții veniți la băi și călătorii de vază și-au exprimat dorința să vadă ceva din lucrurile memorabile, m-au solicitat să le explic... La Mehadia vin la mine ca să vadă pietre funerare cu inscripții romane, monede rare, antichități*"[4]. O bucurie deosebită a simțit Nicolae Stoica cu ocazia vizitei pe care i-o face, în 1830, renumitul cunoscător al antichităților romane la acea vreme, Damaschin Bojincă, compatriot al său, care lucra atunci la „Anticile romanilor" și în care va insera aprecieri elogioase pentru strădania lui Nicolae Stoica: „*Pe lîngă marele numer de monede vechi românești, grecești, încă de la Filip și Alexandru Machedon, au adunat acest preocinstit bărbat și o mulțime de monumenturi, adecă inscripții de pe table de morminturi a multor vestiți romani ce se află a fi fost îngropați în ținutul Mehadiei*". Colecția de monede era un adevărat tezaur, „...*și alte foarte multe românești se află și le-am văzut la anul 1830 în vestita numismatică română a domnului protopres-*

[1] „Povestiri și fapte memorabile ale districtului Mehadiei" („Erzälungen oder Merkwurdigkesten der Mehader Districts).
[2] Despre Plugova, Praetorium — vezi „Banatul", 1936, p. 59.
[3] Idem, p. 65, „De lîngă Plugova pornea un drum pînă la Vărădia (Arcidava), trecînd prin Petnic, Lăpușnic,..."
[4] „Cronica districtului Mehadiei", p. 6—7.

https://biblioteca-digitala.ro

Piatra de mormînt a lui Nicolae Stoica de Hateg, biserica din Mehadia

viter din Mehadia, Nicolae Stoica de Hateg. Acest vrednic și pentru națiia sa foarte zelos bărbat s-au sîrguit din tinerele sale a aduna bani vechi, săpați în ținutul Mehadiei cîți numa dintre români nici nu are nici nu va avea prilej să adune'' [5].

Pe lîngă colecționarea monedelor și inscripțiilor, Nicolae Stoica s-a ocupat și cu descifrarea și interpretarea lor. Chiar dacă nu întotdeauna aceste descifrări erau juste, el a încercat să le folosească pentru dovedirea romanității românilor.

Soarta colecțiilor sale nu e bine cunoscută. În ,,Cronica districtului Mehadiei'', el însuși amintește de o donație făcută Muzeului Național din Budapesta ,,... *1813, zum National-Museum in Pest 24 Stücke Römische, Griesche und Hungarische Münzengespendet*''. Multe din obiectele colecțiilor sale au îmbogățit muzee din Viena și Budapesta, o parte din documentele epigrafice au fost folosite la construirea unor clădiri în Mehadia, iar altele au fost risipite de urmași [6].

---

[5] Damaschin Bojinca, „Antichile romanilor'', *op. cit.*, vol. II, p. 198 – 200.

[6] Am folosit date din „Introducere'' la „Cronica Banatului'', de Nicolae Stoica de Hateg, colecția „Cronicile medievale ale României; VII, Studiu și ediția de Damaschin Mioc, Editura Academiei R.S. România, București, 1969.

https://biblioteca-digitala.ro